

ESTERHÁZY ANTAL A KIRÁLY SZOLGÁLATÁBAN*

Származása, katonai pályája kezdete

Ha a Rákóczi-szabadságharc vezetői hierarchiáját egy piramishoz kívánjuk hasonlítani, akkor annak csúcán a szabadságharc vezetője, II. Rákóczi Ferenc állt. Közvetlenül utána következett Bercsényi Miklós főgenerális, míg öt három tábornagyi rangot viselő személy, gróf Forgách Simon, gróf Esterházy Antal és a szatmári béke megkötésében komoly érdemeket szerző báró Károlyi Sándor követte. Míg Károlyi életéről monográfia is született és Forgách tevékenységét Czigány István hadtörténész mutatta be tanulmányaiban,¹ addig a modern történettudomány Esterházy Antallal csak érintőlegesen foglalkozott. Ezen hiány pótlásaként, jelen tanulmányomban Esterházy Antal életének a Rákóczi-szabadságharc előtti szakaszát kívánom megvizsgálni, azt az időszakot, amelyet a király szolgálatában töltött.

Esterházy Antal 1676. február 3-án született. Az Esterházy család ifjabbik fraknoi, azaz grófi ágának a tagja, a későbbi franciaországi Esterházy család tagjai tőle származtatták magukat.

Édesapja, Esterházy Ferenc, 1641. február 17-én született Semptén, Esterházy Miklós nádor és Nyári Krisztina utolsó gyermekeként, mivel anyja belehalt a szülésbe. Aransarkantyús vitéz, 1662-től pápai kapitány,² emellett feljegyezték róla, hogy nem szerette a protestánsokat. Első feleségével, Illésházy Ilonával 1661 februárjában tartotta esküvőjét Trencsénben, házasságuk azonban gyermektelen maradt, az asszony pedig 1669. február 12-én elhalálozott. Egy évvel később, 1670. november 15-én újra megházasodott, második felesége Thököly Katalin volt, gyermekei mind tőle születtek. Apósa, a Wesselényi-összeesküvést támogató Thököly István halála (1670. december 4.) után sógornói felett testvérével, Pállal együtt gyámságot szerzett. Később, 1675–81 között Zala és Somogy vármegye főispánja volt, részt vett az 1681-es országgyűlésen is. 1683-ban, a Bécs elleni nagy török hadjárat idején kényszerből ő is Thököly Imre oldalára állt. Thököly kurucai a lánzséri vár védelmével bízták meg, azonban még ugyanez év október 16-án elhunyt.³

Esterházy Antal édesanyja, Thököly Katalin 1655. április 18-án született Thököly II. István és Gyulaffy Mária gyermekeként. A felnőtt kort megért testvérei közül ő volt a legidősebb. Első férjének hat leányt (Mária Rozália, Borbála, Krisztina, Franciska, Erzsébet és Anna Terézia), valamint három fiút (Antal, József és Ferenc) szült. Gyermekeit a Thököly-felkelés idején még öccsének, Thököly Imrénének is bemutatta cseklései kastélyokban. Esterházy Ferenc halála után Thököly Katalin még kétszer ment férjhez. Josef

* A tanulmány a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 program és a MÖB/52-21/2013-as Collegium Hungaricum ösztöndíjának támogatásával készült.

¹ Károlyi Sándor és Forgách Simon életéről: Czigány 2005.; Czigány 2006.; Czigány 2008.; Kovács 1989.

² Nagy Iván családtörténeti monográfiájában 1675-től. Nagy 1858. 91. o.

³ Esterházy 1901a. 137–138. o.; Pauler 1876. 315–318. o.; Szabó 1940. 6. o.

Karl Jörger császári ezredeshez, győri várkapitányhoz, majd ennek 1696-ban bekövetkezett halála után Johann Jakob Löwenburg grófhöz.⁴

Esterházy Antal apja halála után nagybátyja, Esterházy Pál nádor kismartoni udvarába került testvéreivel együtt. Mindössze 18 éves, mikor 1694 végén királyi tanácsos lesz. Ezt a címet azonban, a gyermekkorában kapott pápai főkapitányi címéhez hasonlóan, inkább névleges megtiszteltetésnek kell tekintenünk, semmint tényleges hivatalnak.⁵

Esterházy 1693–1694 táján megismerkedett Erdődy Juliannával, az 1682-ben elhunyt gróf Erdődy I. Sándor és gróf Csáky Krisztina lányával. Igen előkelő családból választott magának hitvest, hiszen a monyorókeréki Erdődyek eredete a középkorba nyúlik vissza. Julianna apja a Magyar Királyi Kamara elnöke és varasdi főispán volt, míg testvére, Erdődy II. Sándor szintén sikeres karriert futott be: előbb Vas, majd apjához hasonlóan Varasd vármegye főispánja volt, utóbb (1707-ben) pedig ő is a Magyar Kamara elnöki székébe került. Csáky Krisztina ekkorra már második férjét, Draskovich Miklós országbírórt is eltemette, s amíg eladó sorba került leányának az ifjú Esterházy kezdett udvarolni, addig az ő kezére Bercsényi Miklós gróf pályázott. Mindkét esküvőre 1695-ben került sor.⁶ Esterházy Antal első házassága nem tartott sokáig, mert 1696. december 28-án Erdődy Julianna meghalt gyermekágyban.⁷

Esterházynek még házassága előtt megromlott a viszonya családjával. Apjuk halála után a testvérek jelentős birtokokat örököltek, többek között a pápai, ugodi, devecseri, gesztesi, valamint a semptei uradalmakat. Esterházy Antal szerette volna együtt tartani az apai örökséget, és még az édesanyját megillető özvegyi vagyonrész kiadására sem volt hajlandó. Emiatt Thököly Katalin kénytelen volt fiával szemben a királytól védelmet kérni, akit az uralkodó az anyjával szembeni tiszteletre intett. A családi birtokok felosztásába sem nyugodott bele, mivel ő a semptei birtokot kapta, míg Pápa öccse, Esterházy Ferenc birtokába került, annak ellenére, hogy ő volt a pápai főkapitány. Bár I. Lipót 1696 áprilisában ismét megintette Esterházy Antalt, hogy testvérét ne háborgassa, azonban a bírósági úton zajló családi viszálykodás egészen 1700 júniusáig eltartott, amikor is Ferenc beleegyezett abba, hogy elcseréli a semptei birtokért a pápai, gesztesi, ugodi és devecseri uradalmat.⁸

Esterházy Antal fiatal éveit egy átalakuló világban élte. Magyarország birtoklásáért ekkor már másfél évszázada harcolt egymással az Oszmán és a Habsburg Birodalom. A két fél 1683-ban újabb háborúba keveredett egymással. A Habsburg Birodalom és szövetségesei ezúttal döntő győzelmet arattak az Oszmánok felett, amit az sem tudott befolyásolni, hogy XIV. Lajos is háborút viselt a császár ellen. A háborúból a magyar katona-

⁴ Nagy 1865. 287., 289. o.; Szabó 1940. 7. o.; Thaly 1901. VI. o.

⁵ Szabó 1940. 7. o.

⁶ Esterházy ekkor ismerkedett meg tehát későbbi előljárójával, Bercsényivel. Bercsényi Miklós és Csáky Krisztina házasságkötése kapcsán pontosítanunk kell a korábbi szakirodalom adatait, arra ugyanis nem 1695 farsangján, hanem néhány hónappal később, 1695. június 11-én került sor. Lásd erről *Rittling László*: Mikor volt Bercsényi Miklós második házassága? http://ujkor.hu/horizont/bercsenyi_hazassaga (A letöltés időpontja: 2016. 10. 20.)

⁷ Benda 2007. 111–113. o.; Heckenast 2005. 131–132., 339. o.; Nagy 1858. 60–67. o.; Szabó 1940. 8. o.

⁸ Szabó 1940. 7–8. o.

ság is kivette a részét, és 1695-ben Esterházy Antal a Czobor Ádám által újonnan alakított, Kollonich Ádám által vezetett lovasezredbe került kapitányi rangban.⁹

Az udvar ebben az időben regularizálta a magyar katonaságot, amely ennek eredményeként nemcsak Magyarországon, hanem a Habsburg Birodalom más pontjain is bevezethetővé vált. Így aztán 1697-ben Esterházy Antalt is a francia hadszíntérre vezényelték.¹⁰ Bár már 1697. május 9. óta zajlottak a békealkudozások a hollandiai Rijswijkben XIV. Lajos, valamint I. Lipót és szövetségesei között, Esterházy Antal még belekeveredhetett egy kisebb összecsapásba a háború lezárása előtt.¹¹ Nagybátyjához a birodalomból ez év novemberében írt levele legalábbis erre enged következtetni, amelyben csodával határos életben maradásáról és sebei gyógyulásáról számolt be.¹²

A Kollonich-huszárezredben barátságot kötött az alakulat alezredesével, báró Ebergényi Lászlóval.¹³ Esterházy hozzá írt levelei fiatal korának fontos forrásai. Ezekből kiderül, hogy miután felépült sérüléseiből, visszatért Magyarországra, és 1698 februárját Sopronban, illetve Pozsonyban töltötte. A forrásokból nem derül ki, mi módon, talán a mulatságot kedvelő természete miatt, de Esterházy mintegy 1000 tallérnyi adósságba keveredett Ebergényivel szemben. Türelmet is kellett kérnie feljebbvalójától, mert nem tudott ekkora összegű készpénzt előteremteni. Adósságának egy részét, 700 tallért, nagynénje, Thököly Mária vállalta át, és megígérte, hogy az összeget április 24-ig Ebergényinek átadja, míg egy másik, 600 forintos adósságának megtérítésére Esterházy Dániel tett ígéretet. Szintén ezekből az iratokból derül ki, hogy őrnagyi előléptetése is felmerült, melyre azonban nem került sor.¹⁴

Fogságba esése és hadifogsága

1698 őszén a Temesvár körüli törökellenes harcokba bekapcsolódó Esterházy Antal ismét megsebesült. Thaly Kálmán szerint egy Temesvárra tartó török élelmiszerszállítmányt akartak feltartóztatni, és így keveredtek harcba a temesvári török–kuruc erőkkel, míg Firbás Oszkár szerint egy portyázó lovascsapattal csaptak össze, de a szeptember 19-i Temesvár melletti csetepaté kis híján végzetesnek bizonyult a fiatal gróf számára. Erről ő maga így számolt be Ebergényinek: „...súlyos sebeim miatt az szót is alig tehettem. Egy lövés vagyon az jobb vékonyomon, azon által is ment a lövés. Másik lövés van

⁹ *Czigány* 2004. 155. o.; *Firbás* 1926. 5. o.; *Nagy* 1985. 304–339. o.; *Perjés* 1999. 40–41. o.; *Szakály* 2008. 199–206. o.; *Zachar* 2004. 118–119. o.

¹⁰ Magával vitt a semptei börtönből egy Lengyel Mátyás nevű elítéltet, akire gyilkosság miatt súlyos börtönbüntetés várt, de a kancellária felszólította, hogy adja át őt a katonai hatóságoknak. Az ügy végkimeneteléről a források hallgatnak.

¹¹ Szintén ezt látszik alátámasztani, hogy a Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen 1697-es és 1698-as hadjárattal foglalkozó kötetében is a rajnai hadszíntéren tevékenykedő alakulatok között tüntetik fel a Kollonich-huszárezredet. *Feldzüge* 1876. 67. o.

¹² *Czigány* 2004. 155–156. o.; *Köpeczi – R. Várkonyi* 2004. 630. o.; *Szabó* 1940. 8. o.; MNL OL X89. 4699. doboz, 12. köteg. 931. sz. Esterházy Antal Esterházy Pálnak, 1697. november 18.

¹³ Ebergényiről bővebben lásd *Mészáros* 2010. 5–12. o.

¹⁴ ÖStA HHuS Familienarchiv Csáky. Herrschaftsakten. Fasc. 102. Fol. 1–3. Esterházy Antal levelei Ebergényi Lászlónak, 1698. február 13., február 28., március 19.; OSzK Kt., Fol. Hung. 1389/26. 305v. Thököly Mária Ebergényi Lászlónak, 1698. március 22.

az jobb karomon, abban vagyom még benne az golyóbis. Egy hegyestőrrel¹⁵ való szúrás az hasamon át. Számon¹⁶ két helyett pallossal való vágás vagyom...¹⁷

Esterházy fogságba esésének híre viszonylag hamar elterjedt az országban. Erről tanúskodik Barkóczy Krisztinának férjéhez, Károlyi Sándorhoz 1698. október 5-én írt levele is: „...írta volt Antal Úr, hogy Tömösvár alá ment volt, mégis ne mondhasák, Rómába volt, s pápát nem látott. De úgy látom, valóban meglátta az pápát akarhatja ellen is.”¹⁸ Miután valamelyest jobban lett, a törökök hajón Konstantinápolyba szállították, és az előkelő származású foglyok számára fenntartott Héttorony börtönében kellett raboskodnia. Szerencséjére fogsága nem nyúlt el évekre, a Porta és a császár képviselői ugyanis 1699. január 26-án aláírták a karlócai békét. Esterházy börtönének falára a következő feliratot véste: „Kínos rabság gyöttri testem, de nem törheti meg lelkem, mert azt királyomért szenvedem.” Börtönét egy másik feliratban egyszerűen csak „szomorú helynek”¹⁹ nevezte. Fogságának körülményeiről nagybátyjához írt levelei tájékoztatnak. Február 10-én küldött levelében beszámol róla, hogy bár már több mint négy hónapja ejtették fogságba, a harcban szerzett sebesülései még mindig kínozzák. Egy héten egyszer egy Ludovicus de Messina nevű ferences szerzetes kereste fel őt és társait, aki törődött lelkük gondozásával és igyekezett enyhíteni a foglyok szenvedésein. Rabtársai közül többen is más vallásúak voltak, de a barát őket sem hanyagolta el, és közülük többen is jelezték, hogy szívesen áttérnének a katolikus hitre. A foglyok ezért közösen levelet írtak Rómába, és kérték, hogy Messinát az ehhez szükséges egyházi jogosítványokkal lássák el. Miután a barát megtudta, hogy Esterházy Antal a nádor rokona, könyörgött neki, hogy kérje Esterházy Pál pártfogását. Esterházy ennek eleget is tett, és kérte a nádort, hogy járjon közben érdekükbe a császár római követénél.²⁰

Következő ismert levelét április 3-án írta Esterházy Pálnak. Ebből megtudjuk, hogy különösképpen lőtt sebei gyógyulnak nehezen. Úgy értesült, hogy a foglyokat egyenként fogják kicserélni, török közrabokat keresztény közrabokért, török főtisztet keresztény főtisztért cserébe. Mivel rajta kívül 17 főtiszt volt még a Héttoronyban, nagyon félt attól, hogy valamilyen módon a börtönben ragad, és kérte a nádort, hogy járjon közben az udvarnál szabadulása érdekében. Aggodalmai azonban megalapozatlanok voltak. A saját maga által a börtöne falára vésett felirat szerint nem sokkal fenti levele megírása után a törökök kiengedték a Héttoronyból. Némi bizonytalanságot okoz, hogy a szövegnek két változata is ismert. Az egyiket gróf Kálnoky Dénes másolta le 1862-ben, míg a másikat Thaly Kálmán 1888-ban. A Kálnoky-féle változat így szól: „Comes Antonius Eszterházy de Galantha Capitaneus, captus in campo Thömösvár. Anno 1698. die 19. Sept. eliberatus

¹⁵ Az eredeti szövegkiadásban „légiostorral” szerepel, de ez biztosan olvasati hiba eredménye, Thaly Kálmán is így közli.

¹⁶ Thaly Kálmánál „fejemen.”

¹⁷ *Czigány* 2005. 125. o.; *Esterházy* 1901b. 231–232. o.; *Firbás* 1926. 5. o.; *Szabó* 1940. 8–9. o.; *Thaly* 1891. 704–707. o.; *Thaly* 1901. VII. o.; ÖStA HHuS Familienarchiv Csáky. Herrschaftsakt. Fasc. 102. Fol. 4. Esterházy Antal Ebergényi Lászlónak, 1698. október 1.

¹⁸ *Fogarassy – Kovács* 2011. 21. o. Fogságba eséséről Cserei Mihály erdélyi történetírő is beszámolt, azonban az eseményeket pontatlanul közölte, szerinte Esterházy Antal 1691-ben esett fogságba Váradnál és nem a törökök, hanem a tatárok fogták el. *Cserei* 1983. 243. o.

¹⁹ A teljes felirat német nyelven így szól: „Anton Eszterházy bewohnte diesen traurigen Ort. 1698–1699.” *Esterházy* 1901a. 139. o.

²⁰ *Eickhoff* 2010. 453. o.; *Esterházy* 1901b. 231. o.; *Köpeczi – R. Várkonyi* 2004. 660. o.; MNL OL X89. 4699. doboz, 11. kötet, 826. sz. Esterházy Antal Esterházy Pálnak, 1699. február 10.

occasione in itae Pacis 1699. die 10. Aprilis.” A Thaly-féle változat így: „Comes Antonius Esterhazy, captus in campo Thömösvár A. 1698. die 19. Sept. Eliberatus occasione in itae pacis Anno 1699. die 13. Apr.” Láthatjuk, hogy a Kálnoky-féle változat annyiban tér el Thalyétól, hogy itt Esterházy kapitányi rangja is szerepel a szövegben – ami alapján valószínűtlennek tűnik, hogy fogságba esése előtt előléptették volna őrnaggyá, hiszen ez esetben a latin *supremus vigiliarum praefectus* kifejezést kellett volna használnia a *capitaneus* helyett – illetve eszerint már április 10-én szabadult és nem április 13-án, mint Thalytól.²¹

A hazautazás azonban nem zajlott végbe olyan egyszerűen, Esterházy szeptember 6-án még mindig csak Belgrádban volt. Azonban már nem volt teljesen elvágyva hazájától, s a nádortól is kapott levelet. Saját magát még mindig „raboskodónak” és „sebben sénlődőnek” írta. Ismét a nádor segítségét kérte, nehogy az udvarban elfeledkezzenek róla, és ne tudjon hazatérni. Nem csak Esterházy Páltól kért segítséget, hanem a karlócai tárgyalásokat irányító egyik fő követtől, Wolfgang von Öttingen gróftól és Kollonich Lipót esztergomi érsektől is.²²

Házasságkötése Nigrelli Mária Annával és szerepe az 1702-es Rajna-vidéki hadjáratban

A következő év márciusában már visszatért ezredéhez. Elmaradt kapitányi fizetésének kiegyenlítéséért folyamodott. A 8625 forintnyi összeget Pápara kérte, mert az év elején valószínűleg itt tartózkodott. Mivel fogsága idején létszámon felüli tiszt lett alakulatában, felmerült, hogy másik alakulatnál, esetleg egy német ezredben kell folytatnia pályafutását. Erre azonban a későbbi adatok fényében valószínűleg nem került sor.²³

Feltehetően hazatérése után ismerkedett meg az olasz származású, de már régóta Magyarországon élő Ottavio Nigrelli tábornagy, felső-magyarországi főkapitány legidősebb lányával, Mária Annával.²⁴

Az 1700-ban Esterházyt alezredessé léptették elő. Alezredesi posztja a következőképpen szabadult fel: Pálffy Jánost, aki a Czobor Ádám által alapított másik lovasezred tulajdonosa és parancsnoka volt, 1700. január 26-án altábornaggyá léptették elő; önként lemondott magyar huszárezredéről, majd megkapta a jóval nagyobb presztízzsel rendelkező német Gondola-vértesezred tulajdonjogát. Ezután Esterházy felettesét, Ebergényi Lászlót ezredessé léptették elő, áthelyezték a Pálffy által elhagyott ezredbe, melynek tulajdonjogát is megkapta. Esterházy október 10-i levelében vázolta fel nagybátyjának, Esterházy Pál nádornak a kialakult helyzettel kapcsolatos terveit. Megemlítette, hogy az ezredtulaj-

²¹ *Esterházy* 1901a. 139. o.; *Thaly* 1901. VII. o.; MNL OL X89. 4699. doboz, 11. köteg. 821. sz. Esterházy Antal Esterházy Pálnak.

²² MNL OL X89. 4699. doboz, 11. köteg. 828. sz. Esterházy Antal Esterházy Pálnak, 1699. szeptember 6.

²³ ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1700 Bd. 408. Fol. 155v., 161r.-v.

²⁴ Nigrelli az 1670-es években őrnagyként szolgált a császári- királyi hadseregben, 1680-ban ezredesként volt a Jung-Starhemberg-ezred parancsnoka. 1685-ben vezérőrnaggyá, 1689-ben altábornaggyá, 1695-ben pedig tábornaggyá léptették elő, ekkor ő volt a felső-magyarországi főkapitány is. Még 1694-ben megvásárolta a Keczerektől elkobzott sáros vármegyei, pekléni uradalmat, amire 1696-ban királyi adományt is kapott, s ugyanebben az évben nyerte el a magyar indigenátust is. Jó viszonyt ápolt a magyar arisztokráciával, köztük Rákóczi Ferencsel. 1698-ban királyi adományként megkapta a főkapitányok által Kassán használt Bornemissza-házat. Feleségét gróf Lodron Mária Orsolyának hívták, Mária Annával együtt négy lányuk volt, akik közül a három fiatalabb Ágoston-rendi apáca lett Bécsben. *Heckenast* 2005. 307. o.; *Szabó* 1940. 9–10. o.

donossal, Kollonich Ádámmal már megegyezett, hogy az Ebergényi által üresen hagyott alezredesti posztra öt fogják előléptetni.²⁵ Esterházy Antal ugyanakkor szerette volna, ha a nádor is szót emel érdekében az udvarnál. Mivel előléptetése esetén egy kapitányi poszt szabaddá válik, kérte a nádort, vegye pártfogásába öccsét, a 17 éves Ferencet, hogy a kapitányságot megkaphassa. Ebergényi azonban visszakozott, mondván, Ferenc még diák és túl fiatal. Esterházy azzal érvelt, hogy korábban Czobor Márk²⁶ is kapitány volt diákévei alatt, ezért ha akkor nem emeltek kifogást az életkor miatt, most se tegyék – mindenestre kérte a nagybátyját, hogy térítse Ebergényit jobb belátásra ebben az ügyben.²⁷

Miután Bécsben nagybátyja segítségét kérte, előbb Győrbe, majd onnan Pápára ment. Ebergényinek azt írta, hogy amíg itteni ügyeit el nem rendezi, nem csatlakozhat a regimethez. Ehhez két hét haladékot kért. Valószínűleg birtokaival és talán közelgő esküvője kapcsán felmerült teendőivel foglalkozott. Nigrelli Mária Annával a menyegzőt 1701. január 20. és február 22. között tartották.²⁸ Felesége az esküvő idején nagyjából 18-20 éves lehetett. Szabó István, Esterházy feleségéhez írt leveleinek kiadója, úgy vélte, hogy a fiatal pár kapcsolata szerelmi házasság volt. Emellett szólnak a feleségéhez házasságuk első éveiben írt levelei, illetve az, hogy Nigrelliek igen szerény vagyoniak voltak Esterházyhoz képest. Azt sem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk, hogy apósa, a felső-magyarországi főkapitány személyében Esterházy Antal egy újabb, befolyásos patrónusra tett szert.²⁹

1701 tavaszán kitört a spanyol örökösödési háború, Lipót császárnak pedig ismét szüksége volt a magyarországi katonákra. 1701 őszén megkezdték az előkészületeket a magyar lovasezredek, köztük az immáron Esterházy által vezényelt Kollonich-ezred feltöltésére. Esterházy több jelentést is küldött a Haditanácsnak, melyekben alakulata állapotát elkésítőnek nevezte: ellátási gondokra panaszkodott. Hiány volt takarmányból, nem volt elegendő pénz az újoncok felfogadására, és a fa hiánya is aggasztó méreteket öltött. 1701 októberében–novemberében Esterházy Antal többször is kérelmezte, hogy a Pest-Pilis-Solt vármegyében állomásozó alakulatot helyezték át téli szállásra. Azzal érvelt, hogy az újonnan felfogadott katonákat csak ebben az esetben tudja az alakulatnál tartani. A Haditanács november 26-i feljegyzése szerint elfogadta Esterházy kéréseit, a beszállásolásról már intézkedtek, elrendelték az ezred nyolc teljes századra való feltöltését, további két századdal való kiegészítéséről pedig későbbre halasztotta a döntést, amire végül 1702-ben került sor.³⁰

Az 1702. év tavasza Esterházyt Csehországban találta, itt volt alakulatának a téli szállása. Az ezred felszerelése és feltöltése még nem mehetett végbe teljesen, mert bár fele-

²⁵ Czobor Ádám 1688-ban, a pfalzi örökösödési háború kitérésekor kapott megbízást az udvartól két magyar lovasezred felállítására. A két alakulatot 1689-re sikerült felszerelni, az egyiknek Czobor maradt a tulajdonosa, a másik vejéé, Pálffy Jánosé lett. A Czobor tulajdonában maradt ezredet másik veje, Kollonich Ádám irányította. *Zachar* 2004. 119. o.

²⁶ Az alapító Czobor Ádám fia.

²⁷ *Nagy* 1858. 207. o.; *Zachar* 2004. 122. o.; MNL OL X89. 4699. doboz, 11. köteg, 829. sz. Esterházy Antal Esterházy Pálnak, 1700. október 10.

²⁸ Bártfa városa az esküvőre különböző konyhai eszközöket adott 12 forint 40 dénár értékben. *Szabó* 1940. 9–10. o.

²⁹ ÖStA HHuS Familienarchiv Csáky. Herrschaftsakten. Fasc. 102. Fol. 5. Esterházy Antal Ebergényi Lászlónak, 1700. november 11.; *Szabó* 1940. 9–11., 30–36. o.

³⁰ *Köpeczi – R. Várkonyi* 2004. 130. o.; *Zachar* 2004. 122. o.; ÖStA KA HKR Prot. Reg. 1701. Bd. 413. Fol. 506r., 508r., 544r. és Prot. Exp. 1701. Bd. 412. Fol. 653v., 670r., 676r., 714r., 728r.

ségének április 8-án Prágából azt írta, hogy az ezredet jó rendbe hozta, a Haditanácshoz beadott kérvényében az újoncpénz kifizetését és a fejadagok felemelését kérte. Prágában egyébként a hivatalos ügyek mellett magánügyekben is eljárta. Személyzetet próbált fogadni, továbbá a felesége számára vásárolt ékszereket.³¹

A Kollonich-ezred pénzügyei továbbra sem lehettek biztosítottak, mert júniusban Esterházy kénytelen volt a cseh udvari kancelláriától egy rendelkezést kérni, hogy a cseh tartományoknak a hadsereg fenntartására megszavazott pénzből az összeg egy részét fizessék ki, és külön felhívta arra is a figyelmet, hogy nem szeretné, ha alakulást a vezetőváltás miatt hátrányok érnék. Milyen vezetőváltásra utalt Esterházy? Ekkor már szóban megegyezett Kollonich Ádámmal arról, hogy Kollonich az ő javára lemond ezredéről, amit Kollonich a Haditanács számára július 13-án nyilvánosan be is jelentett, a Haditanács pedig július 16-án megerősített. (A dolognak már voltak előzetes jelei, például Esterházy már alezredessé történő előléptetése óta többé-kevésbé önállóan intézte az ezred ügyes-bajos dolgait.)³²

A tulajdonosváltást júliusban maga Lipót császár is engedélyezte. Mint fentebb jeleztük, Esterházyt 1702 nyarán a spanyol örökösödési háború rajnai hadszínterére vezényelték, ahol Badeni Lajos hadseregébe volt beosztva, amely Landau városát ostromolta. Alakulatának a főerők biztosítása és a felderítés volt a feladata. Ennek végrehajtása során kisebb összecsapásokba keveredtek a francia erőkkel, és több alkalommal is sikerült lovakat zsákmányolniuk.³³

Landau városa szeptember 10-én megadta magát. Ezután a sereg Hagenau és Bischweiler közelében állomásozott. Október elején Esterházy arról panaszkodott a feleségének, hogy négy ezred ügyeit bízták rá, miután Badeni Lajos a sereg többi főtisztjével helyszíni szemlét tartott, ami nagyobb hadműveletek előtt szokásos volt. Erre azért volt szükség, mert a fővezér már korábban átkelt a Rajna jobb partjára, és ütközetre készült a francia erőkkel. 1702. október 14-én Friedlingennél a francia csapatok kerekedtek felül, Badeni Lajos hadjárata vereséggel végződött, majd a tél beálltával a csapatokat téli szálláshelyeikre vonták vissza, míg Esterházy és felesége hazajött Magyarországra.³⁴

Személyes sérelmei: vitája Kollonich Ádámmal és Siegbert Heisterrel

A Rajna-vidéki hadjárat során két váratlan esemény történt, amelyek véleményünk szerint jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy később Esterházy a Rákóczi-szabadságharchoz csatlakozott. Szeptember 2-án Kollonich Ádám panaszt tett ellene a Haditanácsnál, miszerint függetlenül attól, hogy az ezred beígért átadása még nem történt meg, Esterházy máris a regiment ezredeseként mutatkozik be. Kollonich ragaszkodott hozzá, hogy minden a papíron lévő viszonyoknak megfelelően történjen, és közölte, hogy amíg lemondása

³¹ Szabó 1940. 30–33. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1702. Bd. 414. Fol. 216r.

³² ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1702. Bd. 414. Fol. 351v és Prot. Reg. 1702. Bd. 416. Fol. 424r., 428v.

³³ Szabó 1940. 11., 38–42., 52–53. o. Esterházyt a hadjáratra várandós felesége is elkísérte, akit Heilbronnban szállásolt el. Levelezésükben Esterházy különböző testi fájdalmáról, főleg kézfájásról tesz említést. Július 19-én éppen elküldte a feleségének írt levelét, amikor az asszony személyzetéhez tartozó Jankó nevű szolgájuk megérkezett és bejelentette urának, hogy felesége fiút szült. A gyermeket a két nagyapa után Ferenc Oktáviánnak keresztelték. Esterházy nem sok pihenőt hagyott feleségének a szülés után, mert augusztus 6-án már magához kérte őt, és biztonsága érdekében katonákat is adott mellé.

³⁴ Szabó 1940. 43–46. o.

ténylegesen végbe nem megy, nem hajlandó lemondani az alakulattal kapcsolatosan semmilyen jogosítványáról.³⁵

Esterházy és Kollonich vitájába Badeni Lajos is beavatkozott: Esterházy pártját fogta. Szerette volna elérni, hogy Esterházy az alakulatot megtarthassa, mert elégedett volt katonai teljesítményével. A Haditanács azonban nem vette jó néven Badeni Lajos beavatkozását az ügybe, és március 14-én felhívták a figyelmét arra, hogy Esterházy nem tulajdonosa a huszárezrednek, mert a Kollonich tábornokkal folytatott tárgyalásai megszakadtak, Kollonich ezredtulajdonosi címéről való lemondását pedig felfüggesztették. Ezután Esterházy is parancsot kapott, hogy az ezredet szolgáltassa vissza eredeti tulajdonosának. Az indoklásban szerepelt, hogy Esterházy a Kollonich és közte megkötött szerződésben foglaltaknak nem tett eleget.³⁶

Esterházy nem mondott le az ezredről, ezért Kollonich újra panaszt tett ellene a Haditanácsnál. Március közepén a vita megmerevedett. Kollonich nem volt hajlandó alakulataról lemondani, míg Esterházy védekezésképpen azt hangoztatta, hogy ő a kettejük közötti szerződésnek eleget tett. A Haditanács végül megunt a huzavonát, és március 22-én rövid és egyértelmű parancsban szólította fel Esterházyt, hogy alakulataról mondjon le és azt szolgáltassa vissza Kollonichnak, ő maga pedig alezredessé lépjen vissza.³⁷

Esterházy Antal ezek után érthetően nem akart többet a Kollonich-huszárezrednél szolgálni, annak ellenére sem, hogy Badeni Lajos ismét jelezte, hogy Esterházyt jó tisztnak tartja, és az egész huszárezred jól járna azzal, ha az egységnél maradna és Kollonich gróffal kibékülne. Esterházynek nem maradt más választása, mint hogy új állomáshely után nézzen, amit gróf Batthyány Ádám országbíró és horvát bán hajdúezredénél vélt megtalálni. Valószínűleg Bécsben tárgyalt Batthyányval, legalábbis április 27. és május 13. között a császárvárosban tartózkodott, azonban nem tudtak megegyezni, mert a horvát bán nem óhajtott változtatásokat eszközölni ezredénél. Azt azonban felajánlotta, hogy a horvát bánként kiállított két gyalogos zászlóalj ezredese lehet. Esterházy, úgy tűnt, elfogadja az ajánlatot, azonban az udvar váratlanul – talán a kibontakozóban lévő Rákóczi-szabadságharc hatására – június 20-án utólag elismerte Esterházy ezredesi rangját a Kollonich-huszárok élén, és elrendelték ezredesi javadalmazásának kifizetését.³⁸

1702. október 15-én Esterházy panaszt nyújtott be a Haditanácshoz, hogy Siegbert Heister tábornok katonai erővel az ő Komárom és Fejér vármegyei birtokait: Csákvárt, Almást és Kecskést megszállta és tőle elragadta. A Haditanács szerint az Udvari Kamara állt Heister tábornok lépése mögött. Szintén még októberben a Magyar Udvari Kancellária is panaszt tett a Haditanácsnál Heister ellen, kiemelve, hogy birtokait akkor vették el Esterházytól, amíg ő a Német-római Birodalomban, a hadseregnél tartózkodott. Heister az őt ért vádakra csak novemberben reagált, és azt fűzte hozzá a dologhoz, hogy szó sem volt katonai erő alkalmazásáról vagy a birtokok elvételéről, mivel számára ezeket a birtokokat az Udvari Kamara utalta ki. Így, ha Esterházy vissza akarja kapni birtokait, a Kamaránál tegyen panaszt. Mivel célját nem érte el, Esterházy 1703-ban ismét bepa-

³⁵ Szabó 1940. 52. o.; ÖStA KA HKR Prot. Reg. 1702. Bd. 416. Fol. 525v., 599r.

³⁶ Szabó 1940. 11. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1703. Bd. 418. Fol. 188r., 231v., 248r. és Prot. Reg. 1703. Bd. 420. 161r.

³⁷ ÖStA KA HKR Prot. Reg. 1703. Bd. 420. Fol. 201r., 223r.

³⁸ Szabó 1940. 52–55. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1703. Bd. 418. Fol. 313v., 319v., 486r. és Prot. Reg. 1703. Bd. 420. Fol. 298r., 346r., 423v.; OSzK Kt. Fol. Hung. 1389/26. 306r.

naszolta Heistert, továbbá a Haditanács támogatását és védelmét kérte, hogy ilyesmi ne ismétlődhessen meg. A birtokok visszakerülésére idővel bizonyosan sor került, hiszen Csákváron a XVIII. században egy Esterházy-kastély is épült.³⁹

Esterházy komáromi főispáni kinevezése és kurucellenes harcai

Miközben a kuruc hadak Tiszabecsnél első győzelmüket aratták és ezek után a felkelést a Tiszántúlra is kiterjesztették, Esterházy ügyei is jól alakultak. Miután vásonkői Zichy László gróf, komáromi főispán meghalt, megüresedett posztjára a király Esterházyt szemelte ki, talán korábbi sérelmei orvoslásaként, és hogy hűségében megerősítsék. Július 23-án Esterházyt ezt megírta Ebergényi Lászlónak is. A hivatalos döntés csak július 30-án született meg, míg Esterházyt augusztus 29-én iktatták be új tisztségébe. Feladata az volt, hogy a Dunántúl védelmének megszervezésében segédkezzen, összegyűjtve a rendek által kiállított csapatokat. Szeptember elején az uralkodó elrendelte, hogy a vármegye javítsa ki Érsekújvár és Komárom védműveit. Szeptember 30-án a Haditanácstól Koháry István, Esterházy és Batthyány Ferenc azt az utasítást kapták, hogy mindeképp akadályozzák meg a kurucok átkelését a Dunán. Esterházynek és Batthyáynak az Esztergom és Komárom közötti szakaszt kellett védenie. Komárom vármegyére az uralkodó további teherként összesen 110 katoná fegyverben tartását róttá ki. Esterházynek sikerült elérnie, hogy 30 katonával kevesebbet kelljen kiállítaniuk, azonban a maradék 80 kiállítását ő maga is sürgette.⁴⁰

A fent elmondott intézkedésekre a császári udvarnak nagy szüksége volt, mert szeptemberben a Rákóczi pártján álló Ocskay László ezredes sikeresen hadakozott a Felvidéken. Az uralkodó szeptember 19-én elrendelte a nemesi inszurrekciót is, amivel Esterházy is egyet értett, és igyekezett annyi embert összeszedni, amennyit tudott. Az előző évben Pápáról elhurcolt három ágyút⁴¹ is megpróbálta visszaszerezni csapatai számára. Továbbá kérte, hogy a megyei lovascapatoknak ő lehessen a parancsnoka. Később intézkedései miatt a Haditanács dicséretben részesítette.⁴²

A Haditanács október 23-án parancsot adott Kohárynak és Esterházynek: keljenek át csapataikkal a Dunán, hogy az ellentámadást megindító Leopold Schlick tábornok nagyjából 5000 fős seregével egyesülhessenek. Október 25-én az ellentámadás megindult, azonban 29-én Esterházy még mindig Gútán⁴³ volt, s csak ekkor indult el Nyitra felé. Esterházy az általa összeszedett 1400 fős vármegyei katonasággal október 31-én egyesült a főerővel Lévánál, ahol vereséget mértek Ocskay László seregére, majd bevet-

³⁹ ÖStA KA HKR Prot. Reg. 1702. Bd. 416. Fol. 619r., 622r., 680r.; Prot. Exp. 1702. Bd. 415. Fol. 666r., 676v., 739r.; Prot. Exp. 1703. Bd. 418. Fol. 254r.; Prot. Reg. 1703. Bd. 420. Fol. 165r.

⁴⁰ *Firbás* 1926. 6–7. o.; *Thaly – Szabó* 1870. 610–611. o.; ÖStA KA HKR Prot. Reg. Bd. 421. 841r., 846v.

⁴¹ A karlócai béke után az udvar kísérletet tett a vitézli rend civil társadalomba való integrálására, és ezzel együtt 1701-től sor került a feleslegessé váló végvárak lerombolására. 1702. március 20-án Veszprém vármegye közgyűlésének sikerült elérnie, hogy a pápai várat ne bontsák le. Azt azonban nem tudták megakadályozni, hogy a tényleges katonai jelentőséggel már nem bíró, tulajdonképpen inkább már csak raktárként használt erődöt ne szereljék le. Júniusban a rajnai hadszíntérre tartó Esterházy is hiába kérte báró Carl Heinrich Steinsdorff ezredest, aki 1701-től volt győri főkapitány-helyettes, hogy a várban lévő három ágyút ne szállíttassa el. *Bánkúti* 1994. 201–202. o.; *Heckenast* 1996. 99. o.; *Heckenast* 2005. 392. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1702 Bd. 414. Fol. 397v. és Prot. Exp. 1703. Bd. 419. Fol. 942r.

⁴² *Köpeczi – R. Várkonyi* 2004. 634. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1703. Bd. 419. 942r., 999v., 1017r.

⁴³ Kolárovo, a mai Szlovákiában.

ték Lévát és a bányavárosokat. A gyors siker elbizakodottá tette Schlicket, aki csapatait Zólyom körül gyülekeztette. Bár Forgách Simon tábornok próbálta figyelmeztetni őt Bercsényi és Károlyi nagyjából 15-20 000 fős közeledő seregére, Schlick nem hallgatott rá. November 15-én reggel, hogy a császár (és saját) névnapját méltó módon megünnepelhesse, 600 lovas kíséretében Besztercebányára indult, míg erőinek maradékát Forgách vezérlete alatt Zólyomnál hagyta. Dél előtt 10 óra körül jelentették Forgáchnak a kurucok közeledését. Forgách futárt küldött Schlick után, ő azonban már nem tudott seregével egyesülni, mert mire visszaért, a kurucok körülvették a várost. Az ezt követően kibontakozott összecsapásban a kurucok győztek, de a császáriak egyelőre még tartották a várat. Schlick, aki a harcba nem avatkozott bele, egészen Bajmócig vonult vissza, majd megparancsolta Forgáchnak, hogy törjön ki a kurucok gyűrűjéből és egyesüljön vele.⁴⁴

A kitérését a november 19-ről 20-ra virradó éjszaka hajtották végre, azonban az osztrolkai szorosnál beleütköztek a kurucok egyik előőrsébe, és a kialakuló tűzharcban Forgách serege szétszóródott, majd a garamszentkereszti választónál az üldözésére indult Károlyi ismét szétszórta a sereg utóvédjét.⁴⁵ Forgách Privigyé felé ment, míg Esterházy Sempte irányába menekült, és még aznap a következőket írta feleségének: „Itt a dolgok olyan zűrzavarban vannak a felkelők miatt, hogy lehetetlenség őket ilyen kevés hadinép-pel feltartani, nincs más eszköz tehát, mint mindenkinek a maga érdekét tekinteni.”⁴⁶

Semptén nem maradt sokáig, a Bécsből kapott utasításoknak megfelelően Komáromba sietett. Az volt a feladata, hogy a zólyomi vereség miatt kitért pánikban a dunántúli vármegyéket megnyugtassa. Ez nem mehetett könnyen, mert november végén tájékoztatta a Haditanácsot a császári katonák visszaéléseiről, november 22-én pedig a vármegyei csapatok ellen is panaszt tett. Komáromba való visszaérkezése után nem sokkal parancsot kapott, miszerint a dunántúli vármegyei csapatokkal a Vág folyó védelmére kell sietnie, Szered és Sempte térségébe. Saját csapataival már elindult Szered felé, amikor megtudta, hogy a Batthyány Ferenc által vezetett nagyjából három-négy vármegyei alakulat között zendülés tört ki, amit csak Esterházy tudott végül lecsillapítani. Ezután csapataival elfoglalták helyüket a Vág szeredi átkelőjénél.⁴⁷

Ugyanezekben a napokban nemcsak a kuruc felkelés ügye foglalkoztatta Esterházyt és feleségét, hanem az Ottavio Nigrelli után maradt örökség is, elsősorban annak kassai háza és pekléni birtoka. Az ezek rendezésével kapcsolatos haditanácsi utasításokat Esterháznak kellett eljuttatnia Kassára, amely a kurucok által elárasztott Felvidéken nem volt könnyű feladat. Esterházy végül két áruhás szolgáját⁴⁸ küldte az iratokkal

⁴⁴ *Perjés* 1976. 208–209., 214–218. o.; *Szabó* 1940. 58–60. o.; ÖStA KA HKR Prot. Reg. Bd. 421. Fol. 950v., 952r., 958v., 1038v–1039r.

⁴⁵ Markó Árpád és Perjés Géza, a két jelentős hadtörténész egyaránt szentelt egy-egy tanulmányt a kurucok 1703-as felvidéki hadjáratának, az osztrolkai és garamszentkereszti harcokról azonban némileg eltérően nyilatkoztak. Míg Markó Árpád igyekezett hangsúlyozni a kuruc sikereket, addig Perjés Géza ezeknek nem tulajdonított olyan nagy jelentőséget. *Markó* 1932. 38. o.; *Perjés* 1976. 218. o.

⁴⁶ *Szabó* 1940. 60–61. o.; *Markó* 1932. 37–38. o. Esterházy és felesége német nyelven leveleztek egymással. A szöveg eredetije így hangzik: „...indeme dahier die Sahen in solher Confusion stehen wegen der Rebeller, das ein Unmeglichkeit seye, mit so wenigh Volck sie aufzuhaltan, also kein ahndere Müttel seyn werde, als das ein nieweder seyn eingene Interesse zu schauen solde.”

⁴⁷ *Szabó* 1940. 62–65. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. Bd. 419. Fol. 1124r., 1137r. és Prot. Reg. Bd. 421. Fol. 1078v., 1079v., 1112r.

⁴⁸ Esterházy feleségéhez írt leveleiben Bomfordinak és Allegronnak nevezei a két szolgát, ezek azonban biztosan nem a valódi, hanem a gúnynevek volt.

Kassára. December végén Esterházy egyik bécsi ágense, Galya András arról tájékoztatta őt, hogy az adománylevél készen van a pekléni birtokra, amiért 125 forintot kell a birodalom kasszájába befizetniük.⁴⁹

December 1-jén Galgóc⁵⁰ vára megadta magát a Károlyi Sándor vezette kurucoknak. Thaly Kálmán szerint ekkor Esterházy Antal felesége is kuruc fogságba esett. Ez azonban több okból sem valószínű. Egyetértvén a Szabó István által megfogalmazott érvekkel – miszerint november végén Esterházyné Igmándról visszament Pápára, és nincs nyoma annak, hogy onnét eljött volna – azokhoz két további megjegyzést fűznénk hozzá. Egyrészt valószínűtlen, hogy tapasztalt katonaként Esterházy a feleségét az előrenyomuló ellenség által veszélyeztetett Vág folyó bal partján szállásolta volna el. Másrészt december 7-én azt kérte Koháry Istvántól, járjon közben Schlicknél azért, hogy egy időre visszamehessen Pápára, ahol gondoskodni tud feleségéről és gyermekéről.⁵¹

Galgóc bevétele után Károlyi dél felé fordult, és az Esterházy által védett semptei átkelőhelyet támadta meg. Esterházy ellenállt, de miután nagyjából 60-70 embert veszített, kénytelen volt feladni az átkelőt. Ezután egészen a Pozsony közelében lévő Püspökiig vonult vissza. Károlyi és Esterházy ezen összecsapását általában december 2-án hajnalra szokták tenni. Mivel Esterházy 2-án még Semptéről írt levelet a feleségének, ezért valószínűbb, hogy Károlyi 2-áról 3-ára virradó éjjel indult el a hídfő elfoglalására és 3-án hajnalban üzte el onnan Esterházyt. Esterházy október végén 1400 katonával indult el Schlick támogatására, erői azonban a szökések, átállások és a harctéri veszteségek következtében ekkorra alig 300 emberre apadtak.⁵²

Katonáival rövidesen visszatért Komáromba, és kérte a Haditanácsot, hogy legközelebb egy fegyelmezettebb milíciát bizzanak rá. A szökések mellett a császári katonák fegyelmezetlensége, a lakosság elleni zsarolásaik miatt is gondjai voltak. Komáromba való megérkezése után szegény emberek és komáromi megbízható hívei keresték fel őt, és tájékoztatták Zsámboky Nagy István, Bottyán egyik kapitánya által a parasztok ellen elkövetett atrocitásokról. Esterházy megfenyegette Zsámbokyt, hogy ha még egyszer bántja a szegényeket, akkor példásan megbünteti őt.⁵³

1703 végén a zűrzavaros hadi helyzetben karrierje szempontjából két jelentős ügy is lekötötte a figyelmét. Az egyik, hogy szeretett volna újra egy saját alakulathoz jutni, a másik pedig, hogy felmerült a lehetősége egy újabb előléptetésnek. December 5-én ugyanis levelet kapott mostohaapjától, Johann Jakob Löwenburgtól, aki közölte vele, hogy a megürült horvát báni székbe Forgách Simont fogják kinevezni. Forgách 1700 júniusa óta volt győri helyettes főkapitány, és Löwenburg úgy gondolta, hogy ha kinevezik bánná, akkor ezt a megürült pozíciót Esterházy Antal örökölheti majd. November 15-én a speyeri csatában pedig elesett Loosy János Péter, aki egy huszárezred tulajdonosa volt, és a Haditanács Esterházy Antalban vélte megtalálni az utódját. Amíg tehát tavasszal hiába

⁴⁹ Szabó 1940. 61–67. o.; OSzK Kt. Fol. Hung. 1389/17. Fol. 227. Galya András levelei Esterházy Antalnak, 1703. december 18., december 19.

⁵⁰ Galgóc, Hlohovec városa a mai Szlovákiában.

⁵¹ Szabó 1940. 69. o.; Thaly 1892. 82. o.; OSzK Kt. Fol. Hung. 1389/2. Fol. 344r. Esterházy Antal Koháry Istvánnak, 1703. december 7.

⁵² Szabó 1940. 66., 68. o.; Szalay 1865. 66., 151–152. o.; Thaly 1892. 82. o.; OSzK Kt. Fol. Hung. 1389/2. Fol. 344r. Esterházy Antal Koháry Istvánnak 1703. december 7.

⁵³ AR I/IX. 144–145. o.; Szabó 1940. 70. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1703. Bd. 419. Fol. 1262r.

igyekezett ezredét megtartani, addig most a sors kegyéből az ölébe hullott egy másik alakulat. Sőt, Badeni Lajos azt javasolta a Haditanácsnak, hogy a megbízhatatlan vármegeyei lovasokból szervezzenek két új ezredet, és azok egyikét is bízzák Esterházy Antalra. A döntés ugyan megszületett, hogy a megyei felkelés helyett a vármegeyék állítsanak ki két lovasezredet, de az új alakulatok megszervezésre – a felkelés gyors előretörése miatt – már nem kerülhetett sor.

A Loosy-huszárezredért Esterházynak összesen 300 tallért kellett fizetnie.⁵⁴ A győri helyettes főkapitányságra azonban nem nyert előléptetést. Löwenburg jóslata nem vált valóra: az uralkodó január 17-én Forgách helyett gróf Pálffy János altábornagyot nevezte ki horvát bánná. Esterházy nem mutatta különösebb jelét, hogy bántaná a dolog, ha panaszkodott is, azt élőszóban tette. Forgách Simon azonban jóval nehezebben emésztette meg, hogy Pálffy lett a horvát bán. Párbajra akarta hívni őt, azonban a császár ezt megtiltotta nekik. Forgách csalódottságáról Esterházy is írt, aki tartott tőle, hogy Forgáchtól a huszárezredét is el fogják venni.⁵⁵

Esterházyt azonban más gondok is aggasztották. Még december 20-án Sándor László pápai várkapitány vezetésével gyűlést tartottak a pápai várban a kuruc felkelés dunántúli szimpatizánsai, és január 3-án 60 fős küldöttséget indítottak Bercsényihez. Tudott-e Esterházy erről a szervezkedésről? Firtás Oszkár szerint igen, mivel december 17-én Pápára érkezett, de hogy állítását mire alapozza, nem tudni. Mindenesetre nem kizárt, hogy a karácsonyi ünnepeket Esterházy Antal a családjával töltötte, de december 29-én egyik ágense már Pozsonyba címezte a neki küldött levelet, tehát rögtön az ünnep elmúltával távozott birtokáról. Felesége viszont végig Pápán tartózkodott, és ekkor már tudhatta annyit magyarul, hogy a körülötte végbemenő eseményeket megértse, s azokról férjét tájékoztassa.⁵⁶

A küldöttség január 6-án Somorján találkozott Bercsényivel, aki Károlyi Sándort küldte a Dunántúl elfoglalására. Károlyi január 11-én kelt át a Dunán, és néhány hét alatt az egész országrészt elfoglalta, csak néhány erősebb vár és város tudott ellenállni. Pápa is a felkelők kezére került, Esterházynéval együtt, míg maga Esterházy Fraknó várába menekült. Január 19-én tett egy elejtett célzást a feleségének arról, hogy ő a kurucoktól a birtokaikra már oltalomlevelet kapott, így ne aggódjon a felkelők miatt. Bár birtokai a kurucok kezére kerültek, ekkor az átállásra még aligha gondolt, mert rövidesen Bécsbe ment és ezrede ügyeivel foglalkozott.⁵⁷

Március elején örömhírről tájékoztatta Batthyány Ferencet. 6-án déltájban felesége újabb fiúgyermekkel ajándékozta őt meg, aki a keresztségben az Antal Kajetán nevet

⁵⁴ Czigány 2005. 126. o.; Szabó 1940. 77. o.; Zachar 2004. 124. o.; OSzK Kt. Fol. Hung. 1389/17. Fol. 215–216. Johann Jakob Löwenburg levelei Esterházy Antalnak, 1703. december 5., december 19.; OSzK Kt. Fol. Hung. 1389/17. Fol. 218r. Galya András Esterházy Antalnak, 1703. december 24.

⁵⁵ Czigány 2005. 132. o.; Heckenast 2005. 323. o.; Szabó 1940. 76., 79. o.

⁵⁶ Firtás 1926. 10. o.; Heckenast, 2005. 373. o.; Szabó 1940. 73., 76. o.; Thaly 1892. 96–97. o.

⁵⁷ Firtás 1926. 11. o.; Kovács 1989. 48–49. o.; Szabó 1940. 72–75. o. A Loosy-ezred alezredese, egy bizonyos Razka le akart mondani, mivel ő is igényt tartott a Loosy-ezred ezred tulajdonjogára. Razka alezredes azonban néhány hónap múlva fogságba esett és elhunyt, így ez az ügy jelentőségét veszítette. Továbbá Esterházy az ezred pénzből az általa igényelt 3000 forint helyett, egy kapitány hanyagsága miatt csak 1000 forintot kapott meg. Tájékoztatták őt az elhunyt Loosy ezredes és az alakulat hadbírója, Reiblinger közötti vitákról is. Február közepén is ezek az ügyek kötötték le a figyelmét. Szabó 1940. 76–81. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1704. Bd. 423. Fol. 115v. és Prot. Reg. Bd. 426. Fol. 79r., 80r., 90r.

kapta. Esterházy ekkor már nem Bécsben, hanem Lánzsér várában tartózkodott. Ekkor még úgy nyilatkozott, hogy rövidesen Felső-Ausztriába készül, hogy ténylegesen is átvegye a parancsnokságot új ezrede felett. Áprilisban azonban már arról győzködte a Haditanácsot, hogy Magyarországon szeretne maradni. Mi történt a két időpont között, ami ekkora változást okozott? – Esterházy újra felvette a kapcsolatot a felkelőkkel.⁵⁸

Esterházy Antal csatlakozása a kurucokhoz

Erre több oka is volt. Január 28–29-én Széchenyi Pál kalocsai érsek az uralkodó megbízásából tárgyalásokba kezdett Lébényszentmiklóson⁵⁹ Károlyival és Bercsényivel. Ezek azonban nem hoztak eredményt, Esterházy pedig már a zólyomi vereség után is túlbecsülte a kurucok erejét. Nyilván emlékezett még az udvartól őt ért sérelmekre, amelyek a felkelők irányába sodorták. Azt is megtudta, hogy egyik rokona, Esterházy Dániel gróf a felkelőkhöz csatlakozott. A kurucokkal való kapcsolatfelvételhez több ürügy is rendelkezésére állt. Az egyik, hogy Károlyi Sándor Hevenessy Jánoson, a dunántúli kuruc kamarai adminisztráció vezetőjén keresztül néhány igen elegáns, drágakövekkel díszített nyeret szeretett volna vásárolni, ezért Hevenessy többekkel, köztük Esterházyval is felvette a kapcsolatot ez ügyben. Esterházy Antal mindent elkövetett, hogy a kapcsolat titokban maradjon, és átengedett egy nyeret Károlyinak. Ugyanakkor Károlyi egyik alvezéréől, Luka Benedektől kérte, hogy térítse meg a lajtaújfalui lakosok a kárait, amelyeket a kuruc katonák okoztak. Március 20-án azonban megindult az újonnan kinevezett Siegbert Heister tábornagy vezette császári-királyi ellentámadás, amely néhány hét alatt kisöpörte Károlyi hadait a Dunántúlról.⁶⁰

Nem tudjuk biztosan, de talán Bécsben megsejtették Esterházy Antal kurucokkal való kapcsolatait. Mindenesetre áprilisban egyre sürgetőbb utasításokat kapott, hogy menjen új alakulatához. Szerencséjére azonban Magyarországon is igényt tartottak rá. Sok dunántúli kuruc katona, aki nem akart Heisternek hűséget esküdni, a Bakony erdeibe vette be magát, és többször is fosztogattak a környéken. Nádasdy Ferenc tábornok a 400 emberrel Pápán maradó Esterházyt bízta meg felkutatásukkal és elfogásukkal. Esterházy válaszul felhívta felettese figyelmét a császári zsoldban álló rációk kegyetlenkedéseire. Amikor pedig Pálffy János csatlakozásra szólította fel, azzal utasította el, hogy nem tudja vármegyéjét ilyen gyorsan felültetni. Ekkor már nyilván csak az alkalmat várta, hogy átállhasson a kurucokhoz. Ezt mutatja az is, hogy az udvartól védlevelet kért a birtokaira. Az alkalom alig egy hónap múlva jött el, amikor a régi harcostársa, Forgách Simon által vezetett kuruc hadak újra megtámadták a Dunántúlt. Május 14-én azt írta feleségének, hogy mindketten levelet kaptak Forgáchtól, és kérte a nejét, hogy a neki szólót égesse el. Nyilván ezekben egyeztették az átpártolás részleteit. Történetírásunkban elterjedt nézet, hogy Esterházy Forgách rábeszélésére állt át, de ezt sem Rákóczi, sem Forgách nem említi visszaemlékezéseiben. Bár Esterházy Antal az átállást igyekezett elfogással palástolni, az angol diplomácia már május 6-án azt jelentette, hogy átállt, erre azonban

⁵⁸ AR I/I. 341. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1704. Bd. 423. Fol. 363r.

⁵⁹ A mai Mosonszentmiklós, Győr-Moson-Sopron megyében.

⁶⁰ AR I/I. 112–116., 120–121., 123–124., 341. o.; *Firbás* 1926. 11–12. o.; *Heckenast* 2005. 189. o.; *Kovács* 1989. 48–49., 53–62. o.

csak május 17-én került sor, méghozzá Zirc mellett, egy színlelt kuruc támadás keretén belül, melynek részleteit valószínűleg május 14-én beszélte meg Forgách és Esterházy, amikor mindketten Veszprémben tartózkodtak. A gyanúra talán az adhatott okot, hogy már május 6-án utasította a feleségét, hogy értékeik nagy részét szállíttassa át Pápáról Devecszerbe.⁶¹

Esterházy Antal hosszú évekig szolgálta hűségesen és megbízhatóan a királyt annak háborúiban. Az ezen időszak alatt az őt ért, fentebb felsorolt, személyes, illetve a hazáját sújtó sérelmek miatt azonban eltávolodott az udvartól, és a felkelőkhöz csatlakozott. Átállásához az utolsó lökést valószínűleg a rác katonaság – már abban a korban is kirívónak számító – kegyetlenkedései adták meg. Egy évvel a kurucokhoz való csatlakozását követően Szirmay István királyi békebiztosnak a következőképpen írt átállásáról: „Hogy pedig édes hazámhoz való szeretetemtől viseltetvén az Austriai Ház ellen fegyvert fogtam, úgy gondolom, nagyobbal tartozom hazámnak, mint Austriának, belieb ruhám lévén az ingem, mint a köntössöm.”⁶² A felkelők tábora nem volt számára teljesen ismeretlen. Korábban az Erdődy családnál tett látogatásai során megismerkedett Bercsényi Miklóssal, a felkelés második emberével, illetve Forgách Simonnal is, akivel később a Rajna mellett és a Felvidéken is együtt harcolt. Az ő átállása minden bizonnyal követendő példaként szolgált Esterházy számára,⁶³ aki életének és katonai pályafutásának is legjelentősebb szakaszához érkezett.

⁶¹ AR II/I 269. o.; AR III/I 335. o.; *Forgách* 2004. 438. o.; *Mészáros* 2015. 46–47. o.; *Szabó* 1940. 23., 84–95. o.; *Firbás* 1926. 13–14. o.; *Szalay* 1859. 167–168. o.; *Thaly* 1901. IX. o.; ÖStA KA HKR Prot. Exp. 1704. Bd. 423. Fol. 381r. és Prot. Reg. 1704. Bd. 426. Fol. 331v., 348v., 463v.

⁶² MNL OL G 26 IV. 2. a. Fol. 29–31. Esterházy Antal levele Szirmay Istvánhoz, 1705. május 16.

⁶³ *Mészáros* 2015. 47. o.

BIBLIOGRÁFIA

- AR Archivum Rákóczianum. II. Rákóczi Ferencz levéltára, bel- és külföldi irattárakból bővítve. I. osztály: had- és belügy. II. osztály: Diplomacia. III. osztály: Írók. II. Rákóczi Ferenc művei.
- AR I/I. II. Rákóczi Ferencz fejedelem leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. 1703–1712. Közli: *Thaly Kálmán*. I. (1703–1706.) Pest, 1873.
- AR I/IX. Bottyán János vezénylő tábornok levelezései s róla szóló más emlékezetreméltó iratok. 1685–1716. Közli: *Thaly Kálmán*. Budapest, 1883.
- AR II/I. Angol diplomáciai iratok II. Rákóczi Ferencz korára. Angol levéltárakból közli: *Simonyi Ernő*. I. [1703–1705.] Pest, 1871.
- AR III/I. II. Rákóczi Ferenc fejedelem Emlékiratai a magyarországi háborúról, 1703-tól annak végéig. Fordította *Vas István*. A tanulmányt és a jegyzeteket írta *Köpeczi Béla*. A szöveget gondozta *Kovács Ilona*. Budapest, 1978.
- Bánkúti* 1994. *Bánkúti Imre*: Pápa története a török uralom végétől a szatmári békéig (1683–1711). In: Tanulmányok Pápa város történetéből. A kezdetektől 1970-ig I. Főszerk. *Kubinyi András*. Pápa, 1994. 201–225. o.
- Benda* 2007. *Benda Borbála*: Az Erdődy család 17. századi genealógiája. *Turul*, 80. (2007) 4. sz. 109–125. o.
- Czigány* 2004. *Czigány István*: Reform vagy kudarc? Kísérletek a magyarországi katonaság beillesztésére a Habsburg Birodalom haderejébe 1600–1700. Budapest, 2004.
- Czigány* 2005. *Czigány István*: Gróf Forgách Simon, a király katonája. In: Az értelem bátorsága. Tanulmányok Perjés Géza emlékére. Szerk. *Hausner Gábor*. 2005. 117–135. o.
- Czigány* 2006. *Czigány István*: Forgách Simon katonai és politikai tevékenysége 1705-ben. In: Rákóczi állama Európában. Konferencia a szécsényi országgyűlés 300. évfordulója emlékére. Salgótarján, 2006. (Discussiones Neogradienses 9. Szerk. *Bagyinszki Istvánné – Balogh Zoltán*.) 120–139. o.
- Czigány* 2008. *Czigány István*: Egy „universális” ember Tündérorságban: Forgách Simon gróf főparancsnoki működése Erdélyben. *Hadtörténelmi Közlemények*, 121. (2008) 2. sz. 326–354. o.
- Cserei* 1983. *Cserei Mihály*: Erdély története: 1661–1711. S. a. r., bev., jegyz. *Bánkúti Imre*. Budapest, 1983.
- Eickhoff* 2010. *Ekkehard Eickhoff*: Velence, Bécs és a törökök. A nagy átalakulás Délkelet-Európában (1645–1700). Budapest, 2010.

- Eszterházy* 1901a. *Eszterházy János*: Az Eszterházy család és oldalágainak leírása. Budapest, 1901.
- Eszterházy* 1901b. *Eszterházy János*: Az Eszterházy család és oldalágainak leírásához tartozó oklevéltár. Budapest, 1901.
- Feldzüge 1876. Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen. Nach den Feld-Acten und anderen authentischen Quellen herausgegeben von der Abtheilung für Kriegsgeschichte des k.k. Kriegs-Archives. I. Ser. – II. Bd. Feldzüge gegen die Türken 1697–1698 und der karlowitzer Friede 1699. Bearbeitet von *Moriz Elden von Angeli* Wien, 1876.
- Firbás* 1926. *Firbás Oszkár*: Adalékok gróf Eszterházy Antal császári ezredesnek Rákóczi hűségére téréséhez. Külön lenyomat a Szegedi M. Kir. Állami Baross Gábor Főreáliskola 1925/26. tanévi értesítőjéből. Szeged, 1926.
- Fogarassy – Kovács* 2011. *Fogarassy Zoltán – Kovács Ágnes*: Barkóczy Krisztina levelei férjéhez, Károlyi Sándorhoz. Első kötet (1698–1711). Debrecen, 2011.
- Forgách* 2004. Forgách Simon emlékirata. In: *Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes*: Rákóczi Tükör I. Budapest, 2004. 435–455. o.
- Heckenast* 1996. *Heckenast Gusztáv*: Adalékok Pápa történetéhez a Rákóczi-szabadságharc idejéből. In: Tanulmányok Pápa város történetéből II. Szerk. *Hermann István*. Pápa, 1996. 99–105. o.
- Heckenast* 2005. *Heckenast Gusztáv*: Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban. Életrajzi adattár. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak. Sorozatszerk. *Glatz Ferenc*.) S. a. r. *Mészáros Kálmán*. Budapest, 2005.
- Kovács* 1989. *Kovács Ágnes*: Károlyi Sándor. Budapest, 1989. (Magyar História – Életrajzok.)
- Kovács* 1989. *Kovács Ágnes*: Károlyi Sándor. (Magyar História – Életrajzok.) Budapest, 1989.
- Köpeczi – R. Várkonyi* 2004. *Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes*: II. Rákóczi Ferenc. (3. jav. kiad.) Budapest, 2004.
- Markó* 1932. *Markó Árpád*: Gróf Bercsényi Miklós felvidéki hadjárata. (1703. november–december) *Hadtörténelmi Közlemények*, 33. (1932) 20–63. o.
- Mészáros* 2010. Bene Regi – A király javára. Ebergényi László szerepe a szatmári békekötésben. Ebergényi László válogatott levelei és Bivolínyi István töredék naplója. S. a. r. *Mészáros Kálmán*. 2010.
- Mészáros* 2015. *Mészáros Kálmán*: Veszprém végzetes napja. 1704. május 31. In: *Kristóf Lilla Alida – Tóth Vilmos*: Széchényi Pál emlékezete. Adalékok az életúthoz és a nagycenki múmia vizsgálatának eredményei. (Második, bőv. kiad.) Szerk. *Kristóf Lilla Alida és Tóth Vilmos*. Győr, 2015. 44–69. o.

- Nagy* 1858. *Nagy Iván*: Magyarország családai. Czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. Tizenegyedik Kötet. Pest, 1865.
- Nagy* 1865. *Nagy Iván*: Magyarország családai. Czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. Tizenegyedik Kötet. Pest, 1865.
- Nagy* 1985. *Nagy László*: A török uralom fölszámolása és a Habsburg abszolutizmus győzelme Magyarországon. In: Magyarország hadtörténete két kötetben I. A honfoglalástól a kiegyezésig. Szerk. *Borus József*. 1985. 304–339. o.
- Pauler* 1876. *Pauler Gyula*: Wesselényi Ferencz nádor és társainak összeesküvése. II. k. Budapest, 1876.
- Perjés* 1976. *Perjés Géza*: Az 1703. évi november-decemberi felvidéki hadjárat. In: *Hadtörténelmi Közlemények*, 23. (1976) 2. sz. 208–241. o.
- Perjés* 1999. *Perjés Géza*: Seregszemle. Hadtörténeti és művelődéstörténeti tanulmányok. Budapest, 1999.
- Szabó* 1940. *Szabó István*: Galanthai és fraknoi gróf Eszterházy Antal levelei feleségéhez Nigrelli Mária Annához 1701–1706. Budapest, 1940.
- Szakály* 2008. *Szakály Ferenc*: Budavár visszavétele a töröktől 1686-ban. In: Nagy képes millenniumi hadtörténet. Szerk. *Rácz Árpád*. Budapest, 2008. 199–205. o.
- Szalay* 1859. *Szalay László*: Magyarország története. VI. k. A karlovidi békekötéstől a szatmári békéig. 1700–1711. Pest, 1859.
- Szalay* 1865. Gróf Károlyi Sándor önéletírása és naplójegyzetei. In: *Szalay László*: Magyar történelmi emlékek. II–III. Pest, 1865.
- Thaly – Szabó* 1870. *Thaly Kálmán – Szabó Károly*: A Magyar Történelmi Társulat 1870. évi bizottságainak jelentései. *Századok*, 4. (1870) 9. sz. 579–615. o.
- Thaly* 1891. *Thaly Kálmán*: Eszterházy Antal török fogsága, 1698. *Hadtörténelmi Közlemények*, 4. (1891) 4. sz. 704–707. o.
- Thaly* 1892. *Thaly Kálmán*: A székesi gróf Bercsényi család 1470-1835. III. k. Budapest, 1892.
- Thaly* 1901. *Thaly Kálmán*: Gróf Eszterházy Antal kurucz generális tábori könyve 1706–1709. Függelék Gróf Eszterházy Dániel tábornok jegyzőkönyve. Budapest, 1901.
- Tóth* 2008. *Tóth István György*: A felszabadító háború. In: Nagy képes millenniumi hadtörténet. Szerk. *Rácz Árpád*. Budapest, 2008. 205–213. o.
- Zachar* 2004. *Zachar József*: Habsburg-uralom, állandó hadsereg és magyarság 1683–1792. Budapest, 2004.

RÖVIDÍTÉSEK

MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
OSzK Kt.	Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár, Budapest
ÖStA KA	Österreichische Staatsarchiv Kriegsarchiv, Wien

László Rittling

ANTAL ESTERHÁZY IN THE KING'S SERVICE

Abstract

The author presents the early phase of the life of Count Antal Esterházy, a person playing an important role in Rákóczi's War of Independence.

Antal Esterházy was born as the child of Ferenc Esterházy and Katalin Thököly on 3 February 1676. He lost his father at the age of seven and was raised at his uncle, Palatine Pál Esterházy's court. After choosing the military career he served as a Hussar captain from 1695. Esterházy got married twice during the period under discussion, marrying Julianna Erdödy first in 1695, then, after her death in 1696, taking Maria Anna Nigrelli as his wife in 1701. Esterházy took part in the War of the Pfalz Succession and in the anti-Ottoman war as well. He fell into Turkish captivity in 1698 and regained his freedom only a year later. In 1702 he took part in the War of the Spanish Succession. He suffered personal insults during this period when, despite their preliminary agreement, Ádám Kollonich declined to hand over his Hussar regiment to Esterházy. A little later he experienced another insult when General Siegbert Heister occupied some of Esterházy's lands.

When Rákóczi's War of Independence broke out in 1703 he remained loyal to the Viennese Royal Court, but a year later, urged by the insults he and his country had suffered, he joined the uprising.

László Rittling

ANTAL ESTERHÁZY IM DIENST DES KÖNIGS

Resümee

Die Studie stellt einen frühen Lebensabschnitt von Graf Antal Esterházy vor, der eine wichtige Rolle im Freiheitskampf von Rákóczi spielte.

Antal Esterházy wurde am 3. Februar 1676 als Sohn von Ferenc Esterházy und Katalin Thököly geboren. Er verlor seinen Vater im Alter von 7 Jahren und wuchs am Hof seines Onkels, Palatin Pál Esterházy, auf. Anschließend schlug er eine Soldatenlaufbahn ein und diente ab 1695 als Husarenkapitän. Im behandelten Zeitabschnitt heiratete Esterházy zweimal: Zunächst führte er im Jahr 1695 Julianna Erdödy, dann nach deren Tod im Jahr 1696 Mária Anna Nigrelli im Jahr 1701 vor den Traualtar. Esterházy nahm am Pfälzischen

Erbfolgekrieg und auch am Rückeroberungskrieg gegen die Türken teil. Im Jahr 1698 geriet er in türkische Gefangenschaft und kam erst im darauffolgenden Jahr frei. Im Jahr 1702 nahm er am Spanischen Erbfolgekrieg teil. Während dieser Zeit wurde er persönlich gekränkt, als trotz ihrer vorherigen Vereinbarung Ádám Kollonich sein Husarenregiment nicht übergab. Nur wenig später folgte eine weitere Kränkung, als nämlich General Siegbert Heister gleich mehrere Besitztümer von Esterházy besetzte.

Beim Ausbruch des Freiheitskampfes von Rákóczi im Jahr 1703 blieb er noch dem Wiener Hof treu, schloss sich jedoch im folgenden Jahr wegen den Unbilligkeiten, die seine Heimat und er persönlich erlitten hatte, dem Aufstand an.

László Rittling

ANTAL ESTERHÁZY AU SERVICE DU ROI

Résumé

Dans cette publication, l'auteur présente la première période de la vie du comte Antal Esterházy, acteur important de la guerre d'indépendance de Rákóczi.

Issu de l'union de Ferenc Esterházy et de Katalin Thököly, Antal Esterházy est né le 3 février 1676. Il avait 7 ans lorsqu'il a perdu son père. Il a grandi dans la cour de son oncle, le palatin Pál Esterházy avant d'entreprendre une carrière militaire. À partir de 1695, il a servi comme capitaine de hussards. Durant la période traitée par l'étude, Esterházy s'est marié deux fois. En 1695, il a épousé Julianna Erdödy. Après le décès de celle-ci en 1696, il a convolé en secondes noces avec Mária Anna Nigrelli en 1701. Esterházy a participé à la guerre de succession de Pfalz et à la guerre de reconquête contre les Turcs. En 1698, il fut capturé par les Turcs avant d'être libéré un an plus tard. En 1702, il a participé à la guerre de succession d'Espagne. À cette époque, il a été lésé par le comportement d'Ádám Kollonich qui, malgré leur accord préalable, n'a pas cédé son régiment de hussards à Esterházy. Peu de temps après, il a subi un autre tort, lorsque plusieurs de ses propriétés furent occupées par le général Siegbert Heister.

Au début de la guerre d'indépendance de Rákóczi en 1703, il est encore resté loyal envers la cour de Vienne, mais l'année suivante, il a rejoint les insurgés en raison des atteintes portées à son pays et à sa personne.

Ласло Риттлинг

АНТАЛ ЭСТЕРХАЗИ НА СЛУЖБЕ У КОРОЛЯ

Резюме

В публикации автор представляет ранний период жизни графа Антал Эстерхази, играющего важную роль в борьбе за свободу Ракоци.

Антал Эстерхази родился 3-его февраля 1676-ого года, в семье Ференц Эстерхази и Каталин Тёкёли. В возрасте семи лет он потерял своего отца и воспитывался дядей Пал Эстерхази наместником при дворе венгерского короля, затем поступил на военную службу и с 1695-ого года служил гусарским капитаном. В обсуждаемом периоде времени Эстерхази женился дважды, впервые в 1695-ом году повёл под венец Юлианну Эрдёди, а после её смерти последующей в 1696-ом году он в 1701-ом году женился на Марии Анне Нигрелли. Эстерхази участвовал в войне за наследство у Пфальц и в войне против турков за возвращение захваченных ими земель. В 1698-ом году он попал в турецкий плен и освобожден только в следующем году. В 1702-ом году он участвовал в испанской наследственной войне. В это время он пострадал от личных обид, когда, несмотря на заранее заключенный договор Адам Коллонич не отдал Эстерхази обещанный гусарский полк. Немного позже его постигло новая обида, когда генерал-полковник Зигберт Хеистер захватил многие поместья Эстерхази.

В начале борьбы за свободу Ракоци в 1703-ом году он ещё остался верен венскому двору, однако в следующем году присоединился к восстанию из-за обид за родину и постигших его личность обид.